

Sturull - en sockenspelman

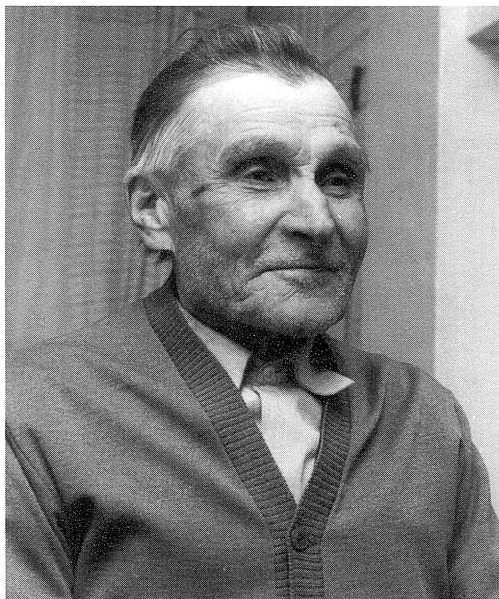
“En stor liten man”. Så kan man på goda grunder karakterisera Krång Olof Jönsson från Bengtsarvet, en slagfärdig, förnöjsam, positiv och gladlynt spelman som i dagligt tal enbart kallades för Sturull. Denna benämning ärvdes efter fadern Sturull-Jons som i sin tur kallades så efter sin far Stur-Ull, som lär ha varit en storväxt och stabil karl. Namnet betyder egentligen “Store Olov”. Krångsläkt fanns i flera av byarna på Sollerön och för att skilja släkterna åt uppkom flera varianter av tilltalsnamn, t.ex. Tråmbu, Krången och Sturull.

Krång Olof Jönsson “Sturull” var född i Sturullgården den 1/10 1878. I unga år drabbades han av en svår sjukdom som deformerade hans rygg. På grund av denna bestående skada blev han därför kort till växten och gick något framåtböjd men var senig och kvick. Som brukligt var fick han tidigt delta i alla sysslor på gårdens småbruk. På Sturullgården fanns som regel en häst och ett par kor, ibland även några småkreatur. Sturull försörjde sin familj enligt gängse normer på Sollerön under 1800-1900talet, småbruk på sommaren och skogs- körslor vintertid. Något överflöd fanns inte i Sturullgården utan han måste som familjefar vända på slantarna. Typiskt för hans livsfilosofi var nog hans anmärkning, att “den som är fattig har mest bara ungarna att möblera med”. Hans deformerade rygg tycks inte nämnvärt ha inverkat på hans positiva och gladlynta inställning i umgänget med andra människor. Han hade alltid någonkvick kommentar att komma med.

År 1900 gifte Sturull sig med Håll Anna Andersdotter “Ållper Ann” från Häradarvet och inom ett par decennier fanns det åtta barn i huset. Det var Hilma, Anders, Selma, Elsa, Johan, Anna, Gunnar och Frida. Det var trångt i stugan men efterhand som barnen växte upp, sökte de sig ut på arbete på annan ort.

Småbruket krävde sitt givna arbete större delen av dygnet. De hade sina små åkerlappar utspridda på olika ställen på ön. Sturull fick som alla andra köra kors och tvärs över Sollerön till sina olika ägor här och där.

Fäbodarna fanns i Borrberg och där vistades familjen flera månader under somrarna. Omkring första världskriget skrev Grömings Jannes en redogörelse över alla gårdar i Borrberg. Sturullgården beskrev han sålunda: "Sturullgården med Reser Kerstin och hennes son Sturull med hustrun Ålper Anna samt alla barnen. Sturull var en mycket skicklig fiolspelare och en god optimist, medan Ålper Anna har ett mycket välsmort munläder och detta ärvde alla barnen utom Selma". Annas berättarkonst var av hög klass. Hennes specialité var fäbodlivet med mer eller mindre sannolika spökhistorier samt målande berättelser om skrömt och "rådn", hur dessa visat sig för fäbodkullorna och hur man borde bära sig åt för att klara kreaturen och sig själv mot dessa övernaturliga väsen. Det var en stor upplevelse att lyssna på Ålper Anna när hon berättade. Själv minns jag hur hon ibland kom över till Masgården på kvällarna. En hel kväll satt jag moltyst och bara lyssnade. Fantasin blommade och fäbodgården och de mörka skogarna fick en magisk lyster. När Ålper Anna bröt upp för att gå hem till sig, ryckte jag mor i ärmen och viskade att vi skulle ge henne 25 öre bara hon ville stanna en stund till och berätta. 25 öre var mycket pengar för en liten yngling vid den tiden.

*Sturull - Krång Olof Jönsson -
en glad sockenspelman.
Foto: Rune Svensson*

Sturull hade en gudabenådad musikalitet. Han var virtuos både på fiol och dragspel. Det fanns alltid musik i Sturullgården. Den blev på något sätt en slags träffpunkt där folk samlades och det brukade alltid bli fullt i stugan. Där spel-män fanns samlades också åhörare. Det var glam och stoj till långt fram på kvällarna. Sturulls första dragspel var ett enradigt Magdeburgerspel (se Sool-Öen 1975) Han var ofta anlitad på bröllop och kalas eller när det spelades upp till dans på lördagskvällarna. Han blev traktens mästare när han senare köpte sitt tvåradiga dragspel från Hagströms i Älvdalen. Det var aldrig tråkigt i Sturullgården. Förutom all glad musik som spelades hade Sturull en kvickhet i ordväxlingarna och en humor som lockade till många skratt. Även hans eget skratt var obetalbart, ett mjukt och snabbt stackatoskratt i högt tonläge som var smittande och glädjefyllt.

Det var alltid musik i Sturulls närhet. Även sönerna Johan och Gunnar skaffade dragspel och blev skickliga musikanter. När inte de två spelade, passade också Anders på att dra någon låt. Han blev dock inte så avancerad som de övriga bröderna. Sturull själv var dock mästaren och jag minns en gång Johan berättade att “då kallsatn byrå så kan i (§ ! & ! # ! *) int fi å ann” (då gubben börjar spela är det omöjligt att följa honom). När det inte spelades på något instrument, fanns det en vevgrammofon och en packe 78-varvs skivor som ofta utnyttjades och 1935 skaffade Anders den första radion till huset.

Av någon anledning förekom det aldrig att Sturull medverkade vid spelningar utanför socknen. Han var förnöjsam av naturen och nöjde sig med att spela på kalas, bröllop och olika fester på Sollerön. Sönerna, framför allt Gunnar som under många år spelade i dansorkestern Solleröpojarna, spelade ofta i många sammanhang utanför socknen.

Sturullgården fylldes ofta av prat och skratt, av sånger och glad musik. Men även i andra sammanhang blev där en samlingsplats för folk. Sent på hösten var en bra tid för notdragning efter blikta och nors. Grannarna hjälptes åt med flera notar. Vid ett tillfälle gick fisken till så bra att Sturull fick betsla hästen och spänna för “umfjölär” (hästsläde) och köra ner till Hållsta och lassa på ämbar och kärll med fisk. Hemma i Sturullgården togs fångsten in i köket och delades upp i lika stora andelar för de hushåll i byklasen som varit med i notdragning- en. Andelarna i sina baljor och kärll ställdes i en ring mitt på golvet. I mitten av ringen lades en skopa. Det lottades sedan om vem som fick börja och den som vunnit lotten fick svänga skopans runt. Den andel som skopans skaft pekade på fick vederbörande ta. I tur och ordning fick någon från varje gård svänga skopans.5 En rättvis och i högsta grad demokratisk delning av en gemensam fångst. Detta skedde alltid i Sturullgården under prat och skratt. Det var en fin upplevelse för en liten pys att stå som åskådare och titta på en sådan procedur. På samma sätt skedde delning

när hushållen i byklassen köpte en tunna salt sill som delades upp.

Sturulls slagfärdighet kom väl till pass när näsvisa ynglingar sattes på plats. En vinter minns jag att Sturull svängde ut från gården med ett lass gödsel på "umfjölär". Det var mitt i vintern och snön låg djup. Jag ropade och frågade vart han skulle med lasset. Sturull tyckte nog att det var näsvist att fråga så men han svarade genast, att han skulle till Borrberg och skotta snön av åkrarna så att han kunde börja med vårbruket. Givetvis talades sollerömål. Svaret var lagom avspisande för den frågvisa ynglingen.

Familjefoto från mitten av 1950-talet. Sturull sittande längst fram med sönerna Johan och Gunnar bakom sig. I bakre raden fr.v. Anna, Hilma, Selma, Frida och Anders. Saknas på bilden: dottern Elsa.

Belysande för Sturulls livsfilosofi var hans svar en gång när han hjälpt närmaste grannen i Masgården att inköpa en 15-liters svagdricksflaska från den kringresande bryggarbilen från Insjöns bryggeri. Mas Albert var ute i markerna på arbete och Sturull hade fått en slant att betala med. När Sturull så lämnade drickat och redovisade inköpet blev det en 5-öring över som han lämnade till Mas Albert. Denne tyckte att Sturull kunde behålla myntet för besväret. Sturull svarade då: "Si du - ann vet åldär var inkomsti kum frå" (Man vet aldrig när inkomsterna dyker upp).

Yngsta dottern Frida (gift Hållbring, numera boende i Sätra i Stockholmstrakten) berättar, att Sturull som förälder var omtänksam och rolig men han kunde också fatta humör när barnen blev besvärliga. Då var det bara att lyda. Hon minns dock inte att han någon gång yttrade ett ont ord till dem. Han spelade ofta för barnen och hon betonar att musiken hade stor betydelse i hemmet under uppväxttiden. Den var en slags stimulerande ingrediens i tillvaron under denna tid.

Frida berättar vidare, att fadern inte var speciellt kyrkligt inriktad. Han gick ganska sällan i kyrkan men söndagarna hade ändå en högtidlig prägel eftersom han alltid tvättade sig noga och klädde om till kostym. Han brukade då gå ut bland ägorna och titta. Det märktes att han trivdes med detta. Ibland fick Frida följa med på dessa promenader och han brukade då alltid berätta om olika saker, såväl om markerna och växtligheten som andra saker som musik och tilldragelser i orten. Hon minns att det var annorlunda än vardagarna, då någon sällan hade tid för annat än arbetet. Frida minns även att fadern var intresserad av fotboll. Varje söndag gick han alltid och tittade på fotboll tillsammans med Solas Jons från Hållol. De stod dock alltid utanför staketet och tittade på spelet. Intresset sträckte sig inte så långt att de betalade inträdesavgiften. Både Johan och Gunnar spelade tidvis med idrottsföreningens fotbollslag och möjligen härstammade faderns fotbollsintresse därifrån. Gunnar slutade dock tidigt efter ett benbrott under en match. Johan spelade back en tid och var känd för sina långa utsparkar från straffområdet.

Sturull blev änkling år 1945 då hustrun Ållper Anna avled. Själv levde han fram till 85 års ålder. Han framlevde sina dagar i Sturullgården där en fin gästfrihet alltid rådde. Sturull brukade vid kaffebordet med sin humoristiska underton säga: "ta di je skärp nu å dupp di mättan" (ta en skorpa och ät dig mätt). Hans slagfärdighet var känd och uppskattad över hela Sollerön. Detta kan spåras i dagens övningar i soldmål i hembygdsboken Sool-Öen, där han ofta förekommer i de historier på mål som där presenteras. Som person var Sturull förnöjsam och anspråkslös och hade ett glatt och gemytligt sätt som tillsammans med hans repliks snabbhet gjorde honom till en lättsam människa att umgås med. Trots att

Sturull var genommusikalisk och var en överdängare på flera instrument, fanns tidigare inga låtar upptecknade efter honom. Numera har dock sonsonen Sölve Olofsson från en bandinspelning överfört några låtar, bl.a. en polkett som tillskrivs Sturull.

Sturull på spelhumör. En varm och solig söndag sitter han med sitt tvåradiga dragspel utanför farstuvisten och drar några låtar.

Hans liv med sin musik måste dock ha präglat honom till den personlighet han blev. Sina musikaliska gener har förts vidare, framför allt via sonen Gunnar som trakterade sitt dragspel med säker bravur och vidare till dennes son Sölve, en i länet välkänd gitarrvirtuos och musiklärare i Borlänge. Sölve har även gott musikaliskt påbrå från modern Rull Elsa och morfadern Rull Karl Larsson. Vid namnsättning av Solleröns gatunät föll det sig naturligt att Sturull hedrades genom att ge namn åt förbindelsevägen mellan Bengtsarvsvägen och Nesarvsvägen som leder förbi Sturullgården. För egen del har jag kommit fram till den slutsatsen, att jag ser det som en utomordentlig förmån att ha växt upp i granngården intill Sturullgården och lärt känna Sturull - Krång Olof Jönsson - en glad sockenspelman.

Mas Helmer Nilsson

Polkett efter Sturull

$\bullet = 104$

The musical score consists of four staves of music. The first staff begins with a tempo marking of $\bullet = 104$. The music is in 2/4 time and features a key signature of one flat. The first staff contains a melody with chords F and C. The second staff continues the melody with chords F and C. The third and fourth staves include ornaments (V) above the notes, with chords F and C indicated below the staff. The piece concludes with a double bar line.

Upptecknad av Sölve Olofsson.